МУҒАЛЛИМ ҲӘМ ҮЗЛИКСИЗ БИЛИМЛЕНДИРИЎ

Илимий-методикалық журнал

№ 3/2 2024

гуманитарные науки
естественные науки
технические науки

ISSN 2181-7138

МУҒАЛЛИМ ҲӘМ ҮЗЛИКСИЗ БИЛИМЛЕНДИРИЎ

Илимий-методикалық журнал

2024

3/2-сан

Өзбекстан Республикасы Министрлер Кабинети жанындағы Жоқарғы Аттестация Комиссиясы Президиумының 25.10.2007 жыл (№138) қарары менен дизимге алынды

Қарақалпақстан Баспа сөз ҳәм хабар агентлиги тәрепинен 2007-жылы 14-февральдан дизимге алынды. №01-044-санлы гуўалық берилген.

Нөкис

3/2-сан *2024*

ИЮНЬ

Шөлкемлестириўшилер:

Қарақалпақстан Республикасы Халық билимлендириў Министрлиги,
ӨЗПИИИ Қарақалпақстан филиалы

Редактор:
А. Тилегенов

Редколлегия ағзалары:

Мақсет АЙЫМБЕТОВ
Нағмет АЙЫМБЕТОВ
Айтмурат АЛЬНИЯЗОВ
Сапардурды АБАЕВ
Адхамжон АБДУРАШИТОВ
Хайрулла АЛЯМИНОВ
Байрамбай ОТЕМУРАТОВ
Алишер АЛЛАМУРАТОВ
Дилшодхўжа АЙТБАЕВ
Интизар АБДИРИМОВА
Тўлқин АЛЛАЁРОВ
Марифжон АХМЕДОВ
Умида БАҲАДИРОВА
Фархад БАБАШЕВ
Ботир БОЙМЕТОВ
Гулзода БОЙМУРОДОВА
Шахло БОТИРОВА
Маманазар ДЖУМАЕВ
Асқар ДЖУМАШЕВ
Мухтар ЕРМЕКБАЕВ (Шимкент, Қазақстан)
Алишер ЖУМАНОВ
Гүлнара ЖУМАШЕВА
Холбой ИБРАГИМОВ
Шохида ИСТАМОВА
Умида ИБРАГИМОВА
Лола ИСРОИЛОВА
Алима КЕНЖЕБАЕВА (Тараз, Қазақстан)
Ярмухаммат МАДАЛИЕВ (Шимкент, Қазақстан)
Меруерт ПАЗЫЛОВА
Асқарбай НИЯЗОВ
Сабит НУРЖАНОВ
Захия НАРИМБЕТОВА
Хушбоқ НОРБЎТАЕВ
Улфат МАҲКАМОВ
Уролбой МИРСАНОВ
Сафо МАТЧОН
Шукурилло МАРДОНОВ
Камаладин МАТЯКУБОВ
Арзы ПАЗЫЛОВ
Барлықбай ПРЕНОВ
Раъно ОРИПОВА
Бахтиёр РАХИМОВ
Фурқат РАЖАБОВ
Светлана СМИРНОВА (Москва, Россия)
Дилшода САПАРБАЕВА
Феруза САПАЕВА
Зайниддин САНАҚУЛОВ
Қаҳҳор ТУРСУНОВ
Амина ТЕМИРБЕКОВА
Нурзода ТОШЕВА
Куанишбек ТУРЕКЕЕВ
Тажибай УТЕБАЕВ
Амангелди УТЕПБЕРГЕНОВ
Мамбеткерим ҚУДАЙБЕРГЕНОВ
Амангелди КАМАЛОВ
Вохид КАРАЕВ
Гулмира ҚАРЛЫБАЕВА
Ризамат ШОДИЕВ
Зафар ЧОРШАНБИЕВ
Рустам ФАЙЗУЛЛАЕВ
Дўстназар ХИММАТАЛИЕВ
Тармиза ХУРВАЛИЕВА
Умид ХОДЖАМҚУЛОВ
Жавлонбек ХУДОЙБЕРГЕНОВ
Гулрухсор ЭРГАШЕВА
Гавхар ЭШЧАНОВА
Қонысбай ЮСУПОВ

МАЗМУНЫ

ТИЛ ҲӘМ ӘДЕБИЯТ

Safo Matjon. Shukur Sa'dulla she'riyatida so'z dinamikasi va estetik ta'sirchanlik 7
Suyunov B.T., Shofqorov A.M. So'zlarda ma'no taraqqiyoti va tibbiy terminlar semantikasi 12
Abduqahhorova X.A. Tarixga oid terminlar va ularning yasalishi 21
Жарасбаев Н.А. Түркі халықтары фольклорындағы ортақ сарындардың зерттелуі жайынан 25
Дусбаева Н.Н. Грамматическая интерференция в речи студентов изучение языка 34

ПЕДАГОГИКА, ПСИХОЛОГИЯ

Radjapov U.R., Xakimdjanova K., Sabirov S. A., Omarov T. O'qituvchilarning raqamli kompetensiyalarini rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari 39
Лафасов Б.Ж. Талабаларнинг касбий тайёргарлигини педагогик кластер ёндашув асосида такомиллаштиришда малакавий педагогик амалиётнинг ўрни 47
Суяров А.М. Инновацион ёндашув асосида таълим муассасасида бошқарув фаолиятини ташкил этиш шарт-шароитлари 55
Muxammadiyev Q.S. Pedagogik innovatsion klaster tizimida kasbga yo`naltirishning nazariy asosi 60
Baxtiyorova S.I., Ganjayeva Z.O. Oliy ta'lim muassasalarida o'quv jarayoni samaradorligini oshirishning klaster texnologiyalari 65
Qodirova N.Z. O'quvchi shaxsiga yo'naltirilgan o'quv-biluv jarayonida o'qituvchining faoliyati 71
Urunova D. M. Jamiyatda inklyuzivlik sharoitida inklyuziv madaniyatni oshirish asoslari 80
Xalimov Z.X. Professional ta'limda va kasb-hunar o'rgatishda baholash va sertifikatlashning roli 85
Турдиев Ж.Р. Талабаларнинг ижтимоий компетентлигини индивидуал ёндашув асосида ривожлантиришнинг педагогик жиҳатлари 89
Komilova Sh.R. Oliy ta'limda raqamli texnologiyalarning o'rni va ahamiyati 94
Qurbonmurotov E.A. O'quv jarayonida tabiiy fanlarni fanlararo bog'lab o'qitish texnologiyasi 100
Файзуллаев Р.Х., Сайфиева Ю.Ў. Олий таълим муассасаларида талабаларнинг мустақил таълим олиш кўникмаларини шаклланишида ўқитувчи ва талаба муносабатлари 104
Рахматуллаева Д., Рахматов Я. Таълимни рақамлаштириш асосида профессионал таълим тизимининг ўқитиш сифатини ошириш омиллари 111
Xalimov Z.X. Professional ta'limda va kasb-hunar o'rgatishda baholash va sertifikatlashning roli 118
Amanova M.A. Professional ta'lim mazmunini integrativ-modulli yondashuv asosida takomillashtirish 122
Amanova M.A. Professional ta'lim muassasalarida integrativ-modulli yondashuv asosida "50810101-qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash va servisi texnik texnologi" kasbi o'quvchilarning umumiy texnik tayyorgarligini rivojlantirishning metodik ta'minotini takomillashtirish 127
Karimova M.B. Tashkilotni boshqarishda ayol va erkak rahbarlarning liderlik masalasi 137
Бахтиёров Б. Б. Раҳбар психологик компетентлигини ўрганишнинг илмий-назарий асослари 142
O'rinov U.A., Raxmatova D.S. Talabalarni kasbiy kompetentligini rivojlantirish mazmuni 153
Ro'ziyeva Z.S. Pedagog kasbiy kompetentligi va emotsional jarayonlarining ijtimoiy psixologik xususiyatlari 160
Mirzakulova N.I. Oliy ta'lim muassasalari talabalarida kasbiy malakani shakllantirishda pedagogik amaliyotning o'rni va ahamiyati hamda takomillashtirish yo'nalishlari 166
Ergasheva G.S. Bo'lajak biologiya o'qituvchisining kasbiy-metodik tayyorgarligiga qo'yiladigan zamonaviy talablar 174

Qodirov X.O., Mavlonova D.Sh. Talabalarning kasbiy-ijodiy kompitensiyalarni rivojlantirishning usul va vositalari 182
Madiyeva G.A. Tarbiya jarayoni va uning mohiyati hamda tarbiya qonuniyatlari 186
Yakubov F.U. Individual yondashuv asosida bo`lajak muhandislarning xorijiy tillarni bilish kompetentligini rivojlantirish 190
Usmonova M.S. Interaktiv o'qitish oliy ta'lim muassasalarida kasbiy faoliyatga tayyorlash 195
Jumanov A.M., Sodikov M.U. Umumiy o`rta ta'lim maktablarining maktabning 7-sinf kimyo fanidan ayrim mavzularni o'qitishda sinxron fanlararo aloqadorlikni amalga oshirish metodikasi 200
Maxmudova D.B. Talabalarda o'z-o'zini mustaqil rivojlantirish motivasiyasini shakllantirish - ijtimoiy pedagogik zaruriyat sifatida 207
Odiljanova G.I. Umumiy o'rta ta'lim muassaslarida pedagogik jarayonlarni tashkil etish va boshqarish 221
Jo'rayeva G.A.,Qurbonov M.O. Bugungi kun pedagogik va zamonaviy ta'lim tizmi 228
Begmatova S.N., Bo'riyev F. Jahon tarbiya konsepsiyalari 233
Мукумова Д.И., Ризаева Ш.А., Курбанова М.О. Проблема социально-педагогической адаптации студентов 239
Ташева С.Р. Характеристика ключевых наукоёмких понятий в менеджменте совместных образовательных программ 246
Сариев Р.Б. Интерактивные элементы в дистанционном обучении: преображение современного образования 250
Kadirova N. Professional competence in modern educational conditions 257

МИЛЛИЙ ИДЕЯ ҲӘМ РУЎХЫЙЛЫҚ ТИЙКАРЛАРЫ, ТАРИЙХ, ФИЛОСОФИЯ

Miraxmedova Sh.N. Virtual o'yinlarning yoshlar ongiga salbiy ta'siri 262
Toshtemirov R. A. Globallashuv jarayonida axborot xavfsizligi 267
Эшқувватова М.Қ., Жумаева Ш.Б. Глобализацион жараёнларда зиёратгоҳлардаги ўзгаришлар ва янгиланишлар 271
Altiboyev Y.E. Buxoro vohasining amir temur davlati vujudga kelishi jarayonidagi o'rni va keyingi davrlardagi ahamiyati 276
Botirova Sh.I. Qissa janrning noan'anaga o'tish tamoyillari 280
Туганова Л. Дж. Философско - теоретические основы анализа профессиональной этики юриста 285

ФИЗИКА, МАТЕМАТИКА, ИНФОРМАТИКА

Mahmudova Ch.I. Bo'lajak geografiya o'qituvchilarining kompetensiyalarini rivojlantirish tamoyillari 290
**Yo`ldashev U.X.** Axborot-ta'lim muhitining rivojlanishning o`ziga xos jihatlari 299
Protasov Yo.Yo., Jo'rayev A.R. Zamonaviy ta'lim jarayonida robototexnikaning rivojlanishi va vujudga kelish tarixi 304
Xudayberdiyev Sh.K. Dasturlash tillaridan professional tayyorgarlikni rivojlantirishning shakllari, metodlari, dasuriy vositalari 314
Бекнозарова З.Ф. Компетентли ёндашув асосида физикадан таълим бериш – муҳандислик йўналиши талабаларини касбий компетентлигини шакллантириш омили 322
Janabergenova G. Bo`lajak fizik o`qituvchilarning analitik fikrlashini rivojlantiruvchi o`quv maqsadlarini belgilashda dialektik yondashuv 329
Бекнозарова З.Ф. Бўлажак муҳандисларда касбий компетентликни шакллантиришда физика ўқитишнинг ўзига хос хусусиятлари 337
Janabergenova G. Ta'limda dialektik yondashuv asosida analitik fikrlashini rivojlantirishning nazariy-metodologik asoslari 342

БАСЛАЎЫШ КЛАСС, МЕКТЕПКЕ ШЕКЕМГИ ТӘРБИЯ

Tosheva N.T.,Quliyeva X.G. MTTlarda zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etishning dolzarbligi ... 350
Tosheva N.T., Baxronova A.A. Nutqi to‘liq rivojlanmagan bolalar muloqotini ertaklar asosida rivojlantirish ... 359
Tosheva N.T., Islomova M.M. MTT musiqa mashg‘ulotlarida tarbiyalanuvchilar yosh psixologik xususiyatlarini e’tiborga olish ... 369
O‘ktamova N.Sh. Logopedik mashg‘ulotlar tarkibida o‘yin faoliyatini o‘rni va ahamiyati ... 377
Ne’matova Sh.N. “Ilk qadam” davlat dasturi asosida mashg‘ulotlarga kreativ yondashuv ... 383
Боймуродова Г.Т., Ashurova X.A. Ўқувчиларни кўникмаларини шакллантиришда фаолиятли ёндашув ва методларнинг ўрни ... 388
Jo‘rayeva D.O‘. Bo‘lajak tarbiyachi - pedagoglarning kasbiy malakalarini baholash asosida maktabgacha ta’limning rivojlanish istiqbollari ... 395
Boymurodova G.T. Maktabgacha ta’limda pedagog-tarbiyachilarni kasbiy-shaxsiy tayyorgarligini takomillashtirishning pedagogik asoslari ... 400
Temirov A.A. Innovatsion yondashuvlar asosida maktabgacha ta’lim tashkilotlarini boshqarishning nazariy metodik asoslari ... 406
Mavlonov N.Sh., Xalilayev B.T. Maktabgacha ta’lim tashkilotlari direktorlarining axborot kompetentligini rivojlantirishda kompetentli va tizimli-axborotli yondashuv ... 412
Xakimova S. Maktabgacha ta’lim tashkilotlarini boshqarishda sinergetik yondashuv ... 422
Kayumova D. P. Maktabgacha yoshdagi bolalarni rivojlantirishning ilmiy nazariy asoslari ... 429
Rabbimova M.M. Maktabgacha ta’lim tashkilotlari tarbiyachilarida axborot bilan ishlash kompetensiyasini rivojlantirish ... 435
Aliyeva I.O. Xorij tajribasini maktabgacha ta‘limga tronsfarmatsiya qilishda milliy metodik yondashuvlarni rivojlantirish ... 440
Shin A.V., Boboyev F.A. Maktabgacha ta’lim tashkilotini boshqarishda direktorlarning shaxsiy kompetensiyalarini rivojlantirish ko‘rsatkichlari va mezonlari ... 446
Zakirov A.A., Ashurova M.S. Oilaviy nodavlat maktabgacha ta’lim tashkilotlarining faoliyati ... 452
Maxmudova D. B. Uslubchi tarbiyachilarini malaka oshirish mohiyati ... 457
Ahmedova L. A. Kasbga yo’naltirishda bola qobilyati va qiziqishini hisobga olishning dolzarbligi va ahamiyati ... 461
Xusanova D.B. Davlat-xususiy sheriklik tushunchasi, shakllari, maktabgacha ta’lim tizimida uning joriy etilishi ... 466
Norbo‘tayev X.B., Muhammadiyeva G.Z. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida ekologik madaniyatni shakllantirishning o‘ziga xos xususiyatlari ... 472
Xakimova D.A. Maktab yoshidagi bolalarni ingliz tiliga o’qitish usullari ... 478
Abdullayeva G.A. Maktabgacha ta’lim tashkilotlarida “Hayot xavfsizligi asoslari” mashg‘ulotlarini tashkil etishda xorijiy mamlakatlar tajribasi ... 485
Toshtemirova S. A. Boshlang‘ich sinflarda tarixning dastlabki ta’limini tashkil qilish usullari ... 492
Ашурова Х. А. Технология суммативного оценивания при подготовке учащихся начальных классов к международной программе оценивания «ПИСА» ... 503

ТАСВИРИЙ САЪНАТ

Rizayev X.I. Talabalarni ochiq xavoda manzara ishlash qobilyatni rivojlantirish tizimini takomillashtirish ... 508
Анкабаев Р.Т. Тўгарак машғулотларида ўқувчиларнинг бадиий ижодий қобилиятларини ривожлантириш методикаси ... 511
Bahronova Sh.I., Nuriddinova N. O. Xalq hunarmandchilikda zamonaviy o‘zbek milliy liboslarining o‘rni ... 515
Марасулова И. М. Секреты традиционной керамики Узбекистана ... 520

СОЦИАЛЛЫҚ ПЕДАГОГИКА

Атаматов А.С. Олий таълим муассасаларида таълим сифатини бошқаришнинг инновацион хусусияти 524

ФИЗИКАЛЫҚ ТӘРБИЯ ҲӘМ СПОРТ

Xudoyberganov J. S. Kurashchilarning texnik va taktik tayyorgarligi 531
Tunyan A.A. Umumiy o‘rta ta’lim maktab o‘quvchilarini sport o‘yinlari orqali jismoniy tayyorgarliklarini rivojlantirish 535
Abduraximov S.D. Yosh yengil atletikachilarni yugurish bosqichlariga tayyorlash 539
Kazakov Sh.N. Musiqaviy ritmik gimnastika bo‘yicha kasbiy kompetensiyalarni takomillashtirishning nazariy-metodologik asoslari 543
Sultonov A.I. Umumiy o‘rta ta’lim maktab o‘quvchilarini sport o‘yinlari orqali jismoniy tayyorgarliklarini rivojlantirish 549
Radjapov U.R. Voleybolchilarni jismoniy sifatlarni rivojlantirishda harakatli o`yinlarni ahamiyati 553
Шадиев А.Ё. Умумий ўрта таълим мактаб ўқувчиларининг жисмоний сифатларини шакиллантириш методикаси 558
Eshpulatov J.N. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarini jismoniy rivojlanishida harakatli o‘yinlarni tashkil etish 563
Boltayev Sh. Klaster yondashuvi asosida bo‘lajak jismoniy tarbiya o‘qituvchilarida kasbga yo‘naltirish texnologiyasini takomillashtirish (voleybol sport turi misolida) 568
Ruziyev A. E. Sog‘lomlashtirish mashg‘ulotlarining vositalari 573
Shamuratov A. A. Sportchining atletik sifatlarini rivojlantirish uchun mashqlar 577
Xujomov B. X. Kurashchilarni tayyorlash jarayonida texnik taktik tayyorgarlikning ahamiyati 581
Yusupbayeva A. S. Jismoniy sifatlarni harakatli o‘yinlar yordamida rivojlantirish metodikasi 588
Yaqubov A. M., Sapayev R.R. Jismoniy tarbiya darslarida ta’lim tamoyillarini o‘rni 595
Эрдонов О.Л., Махмудов В.В. Использование соревновательных форм физического воспитания в инклюзивном образовательном процессе студенческой молодёжи 600
Эрдонов О.Л. Технология формирования спортивно - массовой и оздоровительной среды в ВУЗе 606

GLOBALLASHUV JARAYONIDA AXBOROT XAVFSIZLIGI

Toshtemirov R.A.
Chirchiq davlat pedagogika universiteti,
Fakultetlararo ijtimoiy fanlar kafedrasi o'qituvchisi

Tayanch so'zlar: axborot, axborortlarning turlari, xavfsizlik turlari, axborot xavfsizlgi, axborot xavfsizligi turlari.

Ключевые слова: информация, виды информации, виды безопасности, Информационная безопасность, виды информационной безопасности.

Key words: information, types of information, types of security, Information security, types of information security.

XXI asr kishilik jamiyatining taraqqiyoti inson faoliyatining turli jabhalarida bevosita axborot ishlab chiqarish, uni iste'mol qilish va jamlash sur'atlarining o'sishi bilan bevosita bog'liq. Sababi, axborot kishilik jamiyatnining muhim resurslaridan hisoblanadi. Ijtimoiy taraqqiyotda axborot strategik muhim ahamiyatga ega bo'lgan hom-ashyo va energiya bilan tenglashtirilmoqda. Ma'lumki, dunyo miqyosida milliy mahsulotning 70% ni axborot tizimlarida saqlanayotgan axborot ko'lami bilan bog'liqdir. Keyingi o'n yil ichida biz axborot texnologiyalarining shiddat bilan rivojlanib, hayotning barcha jabhalariga, ayniqsa, ishlab chiqarishning turli sohalariga joriy etilishining guvohi bo'ldik. Rivojlangan davlatlarda ko'pchilik faoliyat ko'rsatayotgan xodimlar ishlab chiqarish sohasida emas, balki u yoki bu darajada axborotni qayta ishlash bilan banddirlar. Bugungi kunda har bir xodim, mutaxassis, talaba o'z faoliyatini axborot texnologiyalarisiz tasavvur qila olmaydi. Ular o'zlarining qimmatli vaqtlarini kompyuter oldida o'tkazib, mashaqqatli mehnat evaziga yaratilgan bebaho axborotlarini saqlashni "Aqlli mashinalarga" ishonib, ularning yo'q qilinishi, buzilishi yoki o'g'irlanishi haqida o'ylamay, tavakkalchilikka yo'l qo'yadilar. Bunday qimmatli axborotlarni saqlash, ularning xavfsizligini ta'minlash uchun qoidalar, tamoyillar, vositalar, usullarni bilish va ustalik bilan joriy etish zarur bo'ladi. Nafaqat qimmatli axborotlar xavfsizligini ta'minlash,

balki axborot tizimlari va ularning infrastrukturasi xavfsizligini ta'minlash ham muhim ahamiyat kasb etmoqda.

O'zbekiston Respublikasining Birinchi prezidenti Islom Karimovning va O'zbekiston Respublikasi hozirgi prezidenti Shavkat Mirziyoyevning chiqishlarida va asarlarida ma'naviy tahdidlar, unga qarshi kurashish zaruriyati, bu boradagi vazifalar va axborot xavfsizligida milliy xavfsizlik masalalari, yoshlar orasida axborot madaniyatini shakillantirish, axborot olish erkinligini ta'minlash, axborot xavfsizligini ta'minlash masalalari keng tahlil qilingan. Ushbu O'zbekiston mustaqilligiga havf solayotgan ma'naviy tahdidlar va axborot sohasida milliy xavfsizlik masalalari S.Otamurtovning "Globallashuv va milliy-ma'naviy havfsizlik"1, Sh.Umarov va F.Mulaydinovlarning "Axborot xavfsizligi", M.Quronovning "Milliy tarbiya", M.Lafasovning "Diniy ekstremizm: tarixi va mohiyati", X.Jumaniyozov, M.Sobirovlarning "Globallashuv asoslari", I.Karimov va N.Turgunovlarning "Axborot xavfsizligi asoslari" asarlarida yoritib berilgan.

Hozirda, hujumlar sonining doimo o'sishi hamda biznesning axborotdan foydalanish va almashishning elektron vositalariga bog'liqligi sharoitida mashina vaqtining yo'qolishiga olib keluvchi hatto ozgina xujumdan kelgan zarar juda katta raqamlar orqali hisoblanadi. Misol tariqasida keltirish mumkinki, faqat 2003- yilning birinchi choragida dunyo miqyosidagi yo'qotishlar 2002-yildagi barcha yo'qotishlar yig'indisining 50 %ini tashkil etgan, yoki bo'lmasa 2006-yilning o'zida Rossiya Federeatsiyasida 14 mingdan ortiq kompyuter jinoyatchiligi holatlari qayd etilgan. Bu statistik ma'lumotlarning o'zi mavzuning dolzarb ekanligiga yana bir dalildir.

Ravshanki, siyosiy, iqtisodiy, ilmiy-texnikaviy va boshqa axborotlami tezlikda almashish imkoniyati jamiyat hayotining barcha sohalarida va ayniqsa ishlab chiqarishda va boshqarishda yangi texnologiyalaming qo,llanilishi so'zsiz foydalidir. Ammo, sanoatning tezlikda rivojlanishi Yer ekologiyasiga taxdid sola bosЫadi, yadro fizikasi sohasidagi yutuqlar yadro urushi xavfini tug'dirdi. Axborotlashtirish ham jiddiy muammolar manbaiga aylanishi mumkin. Urushlar doimo bo'lgan. Vaqt o'tishi bilan urushni olib borish butun bir fanga aylandi. Har qanday fandagidek urushda o'zining tarixi, o'zining qoidasi, mashhur namoyondalari, o'zining metodologiyasi paydo bo'ldi. Zamonaviy urush g'oyasi juda ildamlab ketdi. Endi uning makoni - butun yer shari. Urush lokal qaroqchi xujumidan bir necha davlatlarni vayron qiluvchi global muammoga aylandi. Shunday ekan keling avallo axborot o'zi nima degan savolga javob beraylik.

Axborot- manbalari va taqdim etilish shaklidan qat'iy nazar shaxslar, predmetlar, faktlar, voqealar, hodisalar va jarayonlar to'g'risidagi ma'lumotlar yig'indisidir.

O'zbekiston Respublikasining 2002-yil 12-dekabrdagi № 439-II-sonli "Axborot erkinligi prinsiplari va kafolatlari to'g'risida"gi qonunida axborot va uning turlari to'g'risida quyidagi ta'riflar keltirilgan:

Ommaviy axborot - cheklanmagan doiradagi shaxslar uchun mo'ljallangan hujjatlashtirilgan axborot, bosma, audio, audiovizual hamdan boshqa xabarlar va materiallar;

Hujjatlashtirilgan axborot - identifikatsiya qilish imkonini beruvchi rekvizitlari qo'yilgan holda moddiy jismda qayd etilgan axborot;

Maxfiy axborot - foydalanilishi qonun hujjatlariga muvofiq cheklab qo'yiladigan hujjatlashtirilgan axborot. Ushbu ta'rif O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Milliy axborot resurslarini muhofaza qilishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida 2011- yil 8-iyuldagi PQ-1572-son qarorini amalga oshirish chora-tadbirlari haqida"gi 2011-yil 7-noyabr 296-sonli qarorida quyidagicha ifodalangan: maxfiy axborot - O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlariga muvofiq foydalanish cheklangan, davlat sirlariga mansub axborot mavjud bo'lmagan hujjatlashtirilgan axborot4.

Konfedensial axborot - hujjatlashtirilgan axborot, undan foydalanish qonun hujjatlariga muvofiq chegaralanadi

Hozirgi davrga kelib hayotimizni axborot texnalogiyasi, kompyutersiz tasavvur qilish mumkin emas bo'lib qoldi. Hozirda "axborot tushunchasi" sotib olish, sotish, biror boshqa tovarga almashtirish mumkin bo'lgan maxsus tovar belgisi sifatida tez-tez ishlatilmoqda. Shu bilan birga axborotning bahosi ko'p hollarda uning o'zi joylashgan kompyuter tizimining bahosida bir necha yuz va ming barobarga oshib ketmoqda. Shuning uchun tamomila tabiiy holda axborotni unga ruxsat etilmagan holda kirishdan, qasddan o'zgartirishdan, uni o'g'irlashdan, yo'qotishdan va boshqa jinoiy xarakterlardan himoya qilishga kuchli zarurat tug'iladi. Kompyuter tizimlari va tarmoqlarida axborotni ximoya ostiga olish deganda, berilayotgan, saqlanayotgan va qayta ishlanilayotgan axborotni ishonchliligini tizimli tarzda ta'minlash maqsadida turli vosita va usullarni qo'llash, choralarni ko'rish va tadbirlarni amalga oshirishni tushunish qabul qilingan. Hozirgi kunda milliy axborot resurslari xar bir davlatning iqtisodiy va harbiy salohiyatini tashkil qiluvchi omillaridan biri bo'lib xizmat kilmokda. Ushbu resursdan samarali foydalanish mamlakat xavfsizligini va demokratik axborotlashgan jamiyatni muvaffaqiyatli shakllantirishni ta'minlaydi. Bunday jamiyatda axborot almashuvi tezligi yuksaladi, axborotlarni

yig'ish, saqlash, qayta ishlash va ulardan foydalanish bo'yicha ilg'or axborot - kommunikatsiyalar texnologiyalarini qo'llash kengayadi. Turli xildagi axborotlar xududiy joylashishidan qat'iy nazar bizning kundalik hayotimizga Internet halqaro kompyuter tarmog'i orqali kirib keldi.

Axborotlashgan jamiyat shu kompyuter tarmog'i orqali tezlik bilan shakllanib bormoqda.

Adabiyotlar:

1. Nusriddinovich, I. N., & Ilhomkhojayevna, A. N. (2022). Cyber threats, vulnerabilities and risks in economic sectors. Galaxy International Interdisciplinary Research Journal, 10(9), 139-140.

2. Ibragimov, N., Amirov, A., & Abduraxmanov, V. (2022). Axborot tizimlarining tahdidga zaifligi. Zamonaviy dunyoda amaliy fanlar: Muammolar va yechimlar, 1(28), 15-18.

3. Ibragimov, N. N. (2021, April). An imitation model of the development of public utilities. In Archive of Conferences (Vol. 19, No. 1, PP, 18-20).

4. Ibragimov, N. N. (2021, April). Econometric modeling of public utilities. In Archive of Conferences (Vol. 20, No. 1, pp. 54-55).

5. Mukhitdinov, S. K., & Ibragimov, N. N. (2021, April). The importance of improving the quality of information and communication technologies in the provision of utility services. In Archive of Conferences (Vol. 20, No. 1, pp. 52-53).

6. Ibragimov, N. N., Aliev, G. M., Abdinov, D. S., Mamedov, S. M., & Mekhtieva, S. I. (1970). Certain results of research on selenium. Soviet Physics Uspekhi, 12(6), 792.

7. Reason J. Human error. — New York: Cambridge University Press, 1990. —316 p

8. Toshtemirov R. A. Virtual o 'yinlarning yoshlar ongiga ta'siri //SCHOLAR. – 2023. – Т. 1. – №. 34. – С. 549-552.

9. Toshtemirov R. A. Yangi o 'zbekiston fuqarolarining faollashuvida media va axborotni ahamiyati // SCHOLAR. – 2023. – Т. 1. – №. 34. – С. 539-543.

10. Toshtemirov R. A. Media education is an important factor in protecting young people from negative information //SCHOLAR, Multidisciplinary Scientific Journal. – 2023. – Т. 1. – №. 29. – С. 187-195.

11. Toshtemirov R. A. Axborot nima va uning manbalari //SCHOLAR. – 2023. – Т. 1. – №. 34. – С. 533-538.

РЕЗЮМЕ

Ushbu maqolada axborot tushunchasi, axborotlarning turlari, axborot xavfziligiga tahdid va ularning turlari, axborot xavfsizligning ahamiyati kabi tushunchalar bayon etilgan.

РЕЗЮМЕ

В данной статье излагаются такие понятия, как понятие информации, виды информации, угрозы информационной безопасности и их виды, значение информационной безопасности.

SUMMARY

This article outlines such concepts as the concept of information, types of information, threats to information security and their types, the meaning of information security.